

DEZVOLTAREA SECTORULUI DE MICROFINANȚARE DIN REPUBLICA MOLDOVA: EVOLUȚII ȘI PROVOCĂRI

*Petru CATAN, Dr.hab., prof. univ., Universitatea Slavonă
Viorica ȘEPTELICI-POPA, drd., cercetător științific, IEFS*

The objective of this analysis is the microfinance sector in Moldova. Thus, it highlights the main trends of development of microfinance institutions in 2011, being reflected by the improvement of all indicators. In this context, analysis of the microfinance sector shows that, although it has lower proportions in the economy, including the banking sector compared to the radius of coverage is wide, offering lending services accessible and affordable for small and medium and socially vulnerable groups throughout the country, as a priority in rural areas.

Cuvinte cheie: microfinanțare, indicatori de concentrare, tendință, credit, indicatori de activitate.

Introducere

Sectorul de microfinanțare din Republica Moldova reprezintă un fenomen relativ nou similar celorlalte segmente ale pieței financiare locale ce se află în fază de dezvoltare, avînd potențial de creștere. Apariția acestor instituții este cauzată de necesitatea activității de microfinanțare a sectorului rural, cît și susținerea financiară a business-ului mic și mijlociu și anume a activității antreprenoriale în sfera de producție, comerț și prestarea serviciilor.

La sfîrșitul anului 1996, în scopul susținerii sectorului agricol privat, în Moldova a fost lansat *Proiectul de Finanțare Rurală*, aprobat de către Guvernul Republicii Moldova. Acest proiect este axat, în primul rînd, spre populația rurală cu venituri medii și mici, care au primit sau trebuiau să-și primească cota de teren agricol și cea valorică. Scopul proiectului a fost dezvoltarea și testarea unor forme de cooperare bancară a cetățenilor în scopul întraajutorării financiare reciproce.

Deci, acest fenomen a început să se formeze în anul 1997, odată cu constituirea primelor Asociații de Economii și Împrumut (AEI) în cadrul Proiectului de Finanțare Rurală, finanțat de Banca Mondială, cînd băncile comerciale din Republica Moldova nu acordau împrumut pentru toate segmentele de populație, cît și procedura de acordare a unui credit era prea complicată, în special pentru cei din mediul rural.

Un alt eveniment important este crearea organizației obștești Alianța de Microfinanțare Moldova în anul 1997. Prin urmare, în 1998 a fost fondată Federației Naționale a AEÎC și a Serviciului Supravegherii de Stat. În continuare s-a înființat următoarele organizații de microfinanțare (în continuare OMF): Corporația de Finanțare Rurală în 1997, ProCredit în 1999 și Microinvest în 2003.

La 13 iunie 2003, Guvernul Republicii Moldova a aprobat Planul de măsuri privind pregătirea pentru Anul Internațional al Microcreditului – 2005 (*Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.723*), în conformitate cu care, ulterior, Ministerul Economiei, în colaborare cu autoritățile administrației publice locale, a elaborat Programul național de mediatizare a obiectivelor Anului Internațional al Microcreditului – 2005. [3]

În anul 2005 a fost proclamat Anul Internațional al Microcreditului, cu inițiativa Organizației Națiunilor Unite (ONU), statele membre, organizațiile non-guvernamentale, sectorul privat și societatea civilă avînd ca scop impulsivarea programelor de microcreditare și contribuind la creșterea gradului de cunoaștere de către societate a rolului microfinanțării în soluționarea problemelor social-economice.[4]

Mai jos în figura 1 este elucidată structura sistemului de microfinanțare din Republica Moldova.

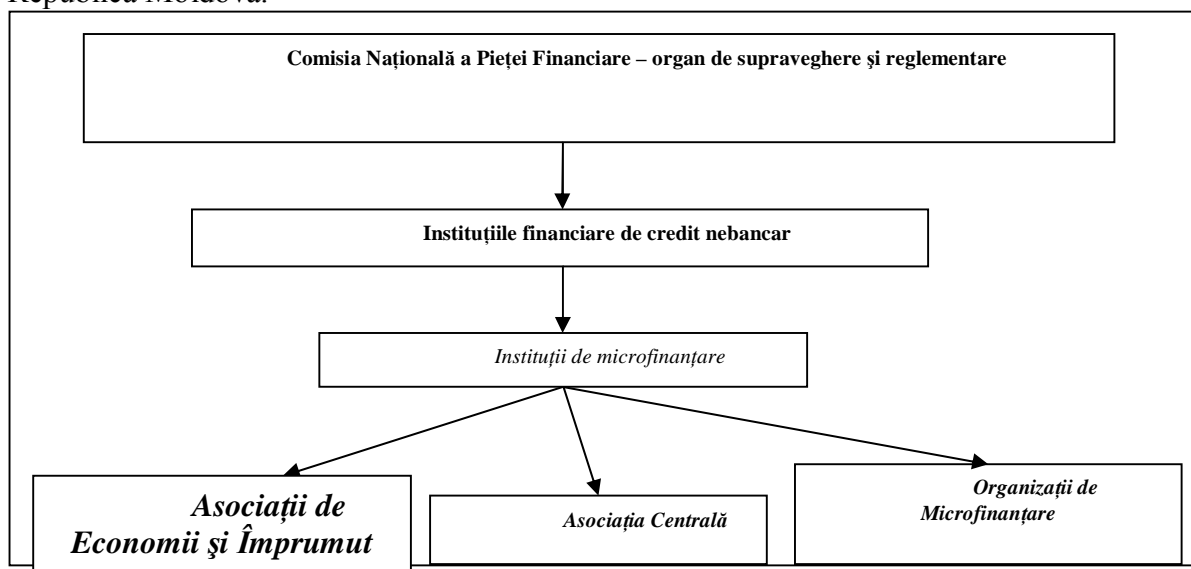

Figura 1 Structura sistemului de microfinanțare din Republica Moldova

Sursa: elaborat de autor

Pe parcursul perioadei 1997-2011, cadrul de reglementare a sectorului de microfinanțare a fost perfectat cu un șir de legi și acte normative (regulamente, instrucțiuni, decizii, hotărâri), care vizează activitatea organizațiilor de microfinanțare și asociațiilor de economii și împrumut din Republica Moldova. Principala deosebire dintre organizațiile de microfinanțare și asociațiile de economii și împrumut este aceea că, organizațiile de microfinanțare sunt categorii de entități care desfășoară activități de creditare cu titlu profesional și nu atrag depozite sau alte fonduri rambursabile de public (membri).

În anul 2011 s-a propus proiectul de Lege cu privire la organizațiile de microfinanțare care are menirea să asigure dezvoltarea durabilă a sectorului de microfinanțare prin diminuarea riscurilor sistemice și protecția drepturilor consumatorilor de servicii. Astfel, principalele prevederi noi de bază ale proiectului se axează pe:

- definirea clară și explicită a activității de microfinanțare;
- stabilirea expresă a activităților permise și interzise a fi desfășurate de către aceste organizații;
- introducerea cerinței de autorizare și stabilirea cerinței minime de capital social inițial;
- stabilirea anumitor cerințe prudențiale precum limitări la acordarea împrumuturilor, obligativitatea constituirii și clasificării provizioanelor pentru pierderi din împrumuturi, etc.;
- stabilirea cerințelor neprudențiale astfel ca exigențe față de administratori și auditori, raportare, precum și cerințe în scopul protejării drepturilor consumatorilor;
- introducerea prevederilor privind spălarea banilor și finanțarea terorismului. [7]

În opinia autorului, reglementările juridice ale activității sectorului de microfinanțare din ultimii ani, facilitează buna funcționare și dezvoltare a sectorului respectiv. Necesitatea modificărilor cadrului juridic va contribui și la îmbunătățirea managementului organizațiilor de microfinanțare, prin crearea unui sistem de management strategic eficient și profesional.

Evoluția sectorului de microfinanțare din Republica Moldova

Pe parcursul perioadei 2006-2011, evoluția sectorului de microfinanțare din

Republica Moldova, a cunoscut o dezvoltare mai accentuată, înregistrându-se o tendință ascendentă la toții indicatorii.

Astfel, evoluția numărului participanților profesioniști pe piața financiară nebankară a sectorului microfinanțării pe parcursul perioadei 2006-2011 este în creștere. Acest moment este evident în anul 2009, unde s-au înregistrat 35 organizații de microfinanțare mai mult cu 12 unități sau cu aproximativ 52,2% față de anul 2008, și în anul 2010 s-au înregistrat 43 de organizații, dintre care 37 au prezentat rapoarte financiare, astfel a crescut cu 2 unități față de 2009. Însă activitatea acestora nu a avut un impact semnificativ asupra evoluției sistemului de microfinanțare, ele fiind în primul an de activitate.

Tabelul 1. Evoluția nr. participanților profesioniști pe piața financiar nebankară a sectorului microfinanțării din Republica Moldova, în perioada 2006-2011

Entități supravegheate	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Asociația centrală	0	0	0	1	1	1
Asociații de economii și împrumut	485	456	422	394	399	
Organizații de microfinanțare	11	13	24	35	43	59
Total - Sectorul microfinanțare	496	469	446	430	443	60

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Rapoartelor anuale 2006-2011, CNPF.

Tendința de creștere este accesntuată și în anul 2011, s-au înregistrate 59 organizații de microfinanțare în Republica Moldova, mai mult cu 16 unități decât în 2010. Respectiv, din care 48 au prezentat rapoarte financiare, care oferă împrumuturi în formă de mijloace bănești, acordate persoanelor fizice și/sau întreprinderilor micro, mici și mijlocii, în baza unui contract cu sau fără dobândă, ce urmează a fi restituit la scadență.

Pe parcursul perioadei 2006-2011, se atestă o creștere a sectorului microfinanțării din Republicii Moldova în raport cu PIB, cu o ușoară abatere în anul 2010 și 2011. Analizînd portofoliul de împrumuturi acordate de către entitățile de microfinanțare pe parcursul anului 2011 a înregistrat o pondere de circa 2,06 % din PIB, dintre care sectorul AEÎ – 0,31 %, iar al OM – 1,75 %. Acest indicator este în scădere cu 0,23 p.p. față de anul 2006, fiind influențat de încetinirea indicatorilor activității economice a entităților de microfinanțare prin sprijinirea procesului de acordare a împrumuturilor cu aplicarea diminuarea cifrei de afaceri a acestora și concentrarea tuturor eforturilor spre recuperarea împrumuturilor cu caracter expirat.

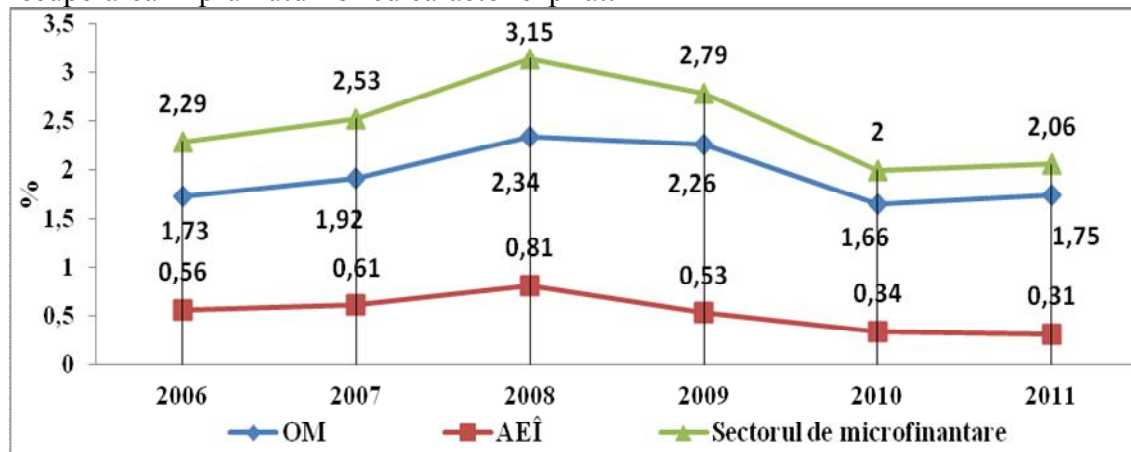

Fig. 2. Dinamica portofoliului de împrumuturi acordate de către entitățile de microfinanțare în raport cu PIB, în perioada 2007-2011, %

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Rapoartelor anuale 2007-2011, CNPF.

Valoarea portofoliului împrumuturilor acordate ale companiilor de microfinanțare în raport cu PIB conform situației la finele anului 2008 a constituit 2,34% față de 1,73% la finele anului 2006, înregistrând cel mai înalt nivel din perioada 2006-2011.

Evoluții similare au fost înregistrate și pentru active și credite bancare și împrumuturi în raport cu PIB. Activele în raport cu PIB a crescut de la 2,83 % în anul 2006 la 3,90 % în anul 2008, iar din anul 2009 pînă în 2011 se observă o descreștere a acestui indicator. Astfel, în 2011 a atins un nivel de 2,24 % mai puțin cu 1,66 p.p. față de 2008 înregistrând 3,90 %. Creditele bancare și împrumut în raport cu PIB a crescut de la 1,91 % în anul 2006, pînă la 2,32 % în anul 2008, în anul 2011 acest indicator s-a redus pînă la 1,75 % (vezi figura 2).

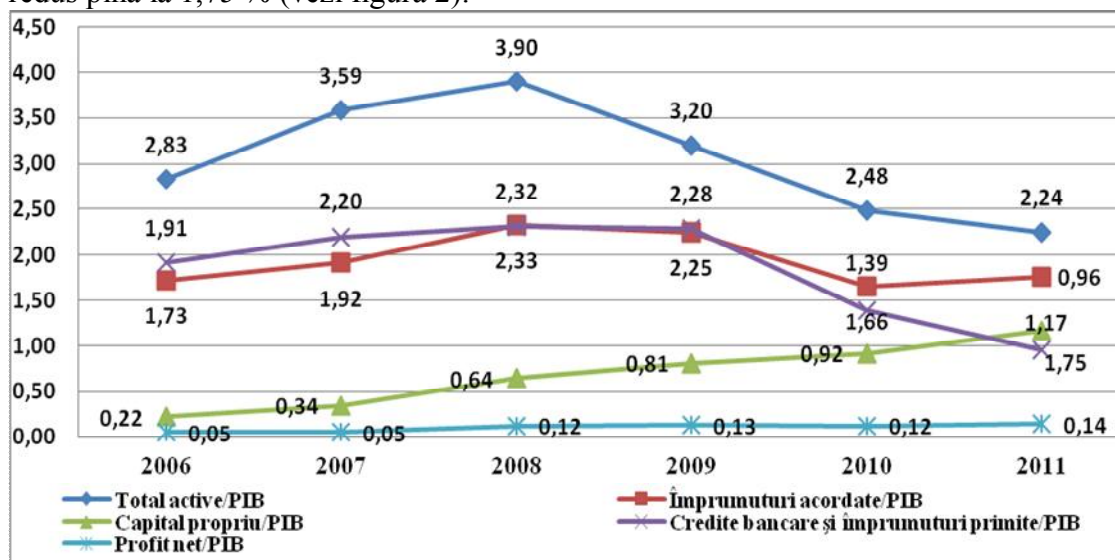

Fig. 3. Dinamica principalilor indicatori ai organizațiilor de microfinanțare în raport cu PIB (%), în perioada 2006-2011

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Rapoartelor anuale 2007-2011, CNPF.

Potrivit datelor din Rapoartele anuale ale Comisiei Naționale a Peței Finaciare (CNPF), pe parcursul anului 2011, evoluția sistemului de microfinanțare din RM, este caracterizată printr-o tendință de creștere la principalii indicatori de activitate.

Anul 2011 pentru organizațiile de microfinanțare poate fi considerat un an de revigorare, astfel se observă o creștere a împrumuturile acordate cu 20,9% față de anul 2010, constituind 1440,9 mil.lei.

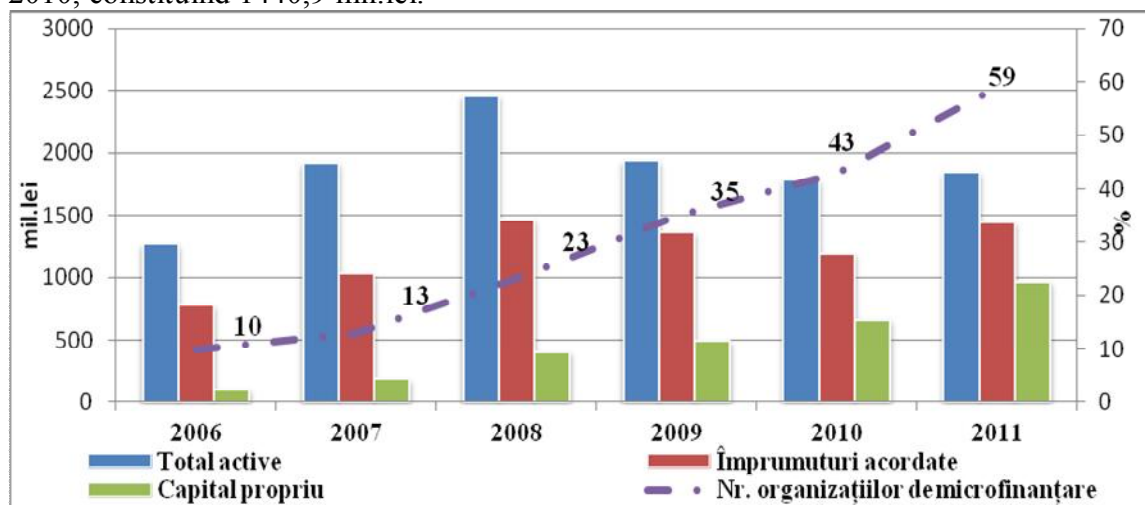

Fig. 4. Evoluția activității organizațiilor de microfinanțare în perioada 2006-2011

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Rapoartelor anuale 2006-2011, CNPF.

În pofida tabloului general reliefat prin optica capitalului propriu, organizațiile de microfinanțare (OMF) își desfășoară cu succes activitatea în perioada anilor 2006-2011, înregistrând o creștere continuă, astfel acest indicator s-a majorat de circa 9,6 ori.

Un alt indicator important în activitatea OMF este profitul net, trendul aferent acestui indicator este în continuă ascensiune. Spre exemplu, în 2006 comparativ cu 2011 valoarea profitului net a crescut de 5 ori și anume de la 22,3 mil. lei în 2006 la 114,6 mil.lei în 2011. Astfel, profitul net a înregistrat în anul 2011 valoarea de 114,6 mil.lei, fiind în creștere cu 34,7% față de anul precedent.

O creștere este vizibilă la creditele bancare și împrumuturile primite de către OMF în perioada 2006-2008. Astfel în anul 2006 au primit 856,4 mil.lei iar în 2007 sa constituit 1176,3 mil.lei ceea ce este cu 37,4% mai mult față de 2006. În același timp se observă o creștere și în anul 2008 cu 23,5% față de anul 2007.

În perioada 2009-2011, creditele bancare și împrumuturile primite de către OMF a înregistrat un trend descendent. Astfel, în anul 2009 comparativ cu 2011, creditele bancare și împrumuturile primite au scăzut de la 1380,1 mil.lei pînă la 785,3 mil.lei, respectiv comparînd 2011 cu 2010 creditele bancare și împrumuturile primite au scăzut cu 34,7 % sau 213,3 mil.lei.

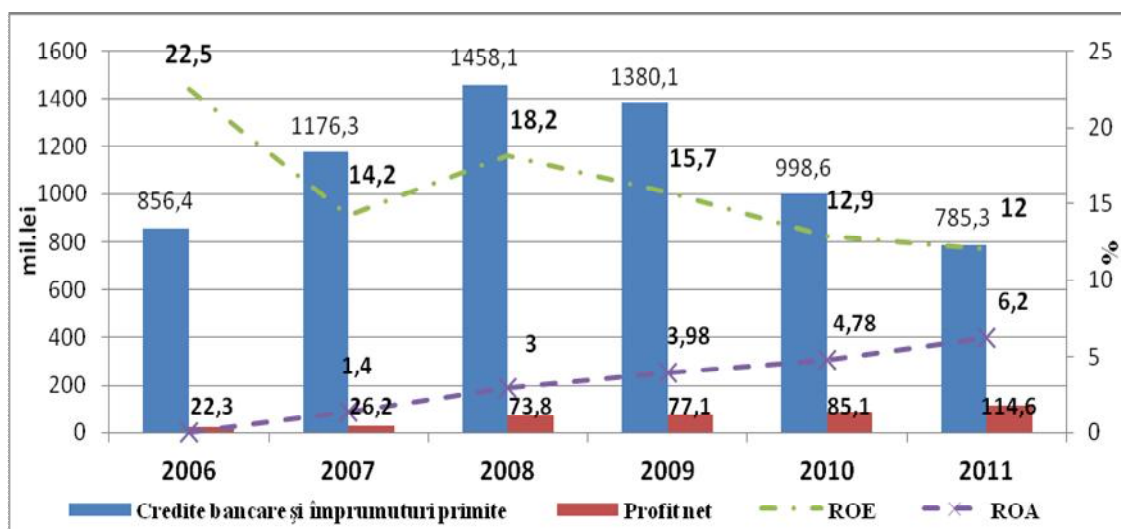

Fig. 5. Evoluția principalilor indicatori ai activității organizațiilor de microfinanțare în perioada 2006-2011

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Rapoartelor anuale 2006-2011, CNPF.

Rata de rentabilitate a activelor OMF în anul 2011 a constituit 6,2% , fiind în creștere cu 2,22 p.p. față de valoarea înregistrată la finele anului 2009 (3,98%). Majorarea acestui indicator a fost condiționată de valoarea pozitivă și relativ constantă a profitului, menținută față de anul precedent. Indicatorul rentabilitate capitalului OMF este de 12% în anul 2011, înregistrînd o scădere de 3,7 p.p. față de valoarea înregistrată la finele anului 2009.

În ultimii ani dezvoltarea sectorului de microfinanțare din Republica Moldova este atribuită în mare parte organizațiilor de microfinanțare (OMF) și pe de altă parte asociațiilor de economii și împrumut (AEÎ), avînd ca un pilon important reducerea sărăciei și susținerea financiară a zonelor rurale, stimulând comerțul, activitățile agricole, sectorul social, meșteșugăritul, transportul local și alte ramuri economico-sociale de la sate.

În perioada 1997-2003 au apărut primele OMF ca: Corporația de Finanțare Rurală, ProCredit și Microinvest. În următorii ani au pătruns pe piața națională a sectorului, organizații cu capital străin prin intermediul unor grupuri financiare de talie

regională și mondială. Din cele mai profitabile organizații de microfinanțare cu capital străin pot fi marcate: ProCredit, Prime Capital, Microinvest și GIFV Vostok.

Piața de microfinanțare este caracterizată printr-un Grad înalt de concentrare. Totuși se observă o diminuare a gradului de concentrare pe acest sector. Lider după valoarea împrumuturilor acordate în anul 2007 este ProCredit, căruia îi revine o cotă de 42 % din valoarea indicatorului dat, iar în anul 2008 deține 22%, mai puțin cu 20 p.p. În 2011 organizația ProCredit nu a acordat nici un împrumut, înregistrând și pierderi în sumă de 4 mil.lei.

În anul 2011 - 81% din volumul împrumuturilor acordate revin la 6 companii din topul respectiv, dintre care Peime Capital cu 19,9%, ElatProfit 15,9%, Credit Rapid cu 14,5%. Microinvest cu 14,4%, urmat de Corporația de Finanțare Rurală cu 8,7%.

Respectiv, în anul 2010 se evidențiază o scădere de 12 p.p. la acest indicator, constituind 72% din volumul împrumuturilor acordate, dintre care: Corporația de Finanțare Rurală deține 9% din valoarea indicatorului dat, iar în anul 2009 deține 13% și respectiv în 2008 constituie 28%. La rândul său se observă o reducere la OM Microinvest ce în anul 2010 deține o cotă de 14%, respectiv în perioada 2008-2009 își menține poziția, constituind o cotă de 18% (vezi figura 6).

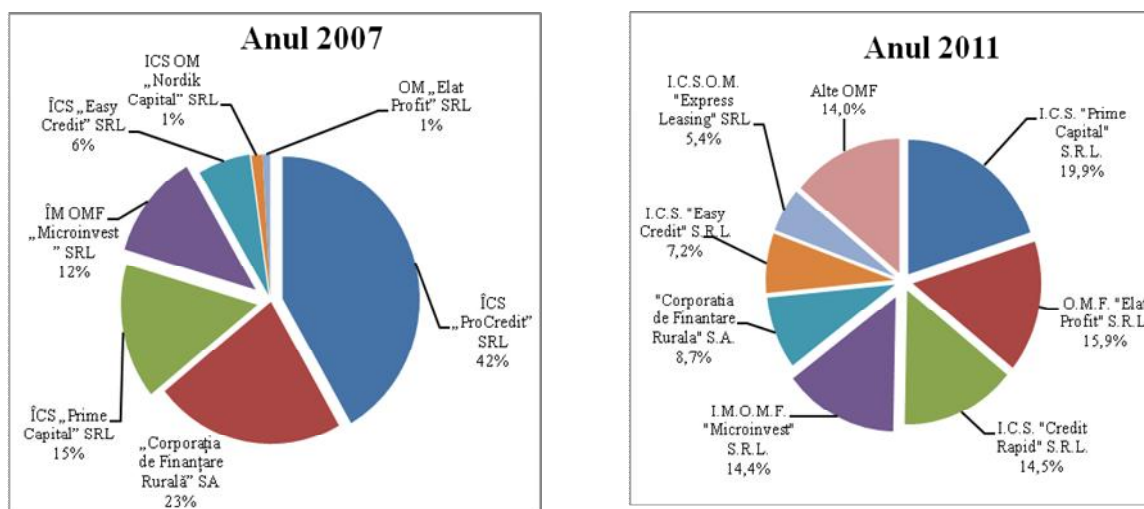

Fig. 6. Cotele de piață deținute de OMF, conform valorii împrumuturilor acordate în perioada 2007-2011, %.

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Rapoartelor anuale 2007-2011, CNPF.

Astfel, pe parcursul anului 2011, la majoritatea organizațiilor de microfinanțare au acordat mai multe credite de cât au primit, cum ar fi ICS Prime Capital SRL (287,25 mil. lei), OM Elat Profit SRL (228,42 mil. lei), ÎCS Credit Rapid SRL (208,91 mil.lei) și OM Micorinvest SRL (207,31 mil.lei), etc. Respectiv, la finele anului 2011 au fost înregistrate pierderi la 14 organizații de microfinanțare din 48, cum ar fi OMF Elat Profit SRL (-25 581 253 lei), ICS ProCredit SRL (-4 006 214 lei), etc. Iar alte organizații de microfinanțare au înregistrat profituri în același an 2011, ca de exemplu ÎCS Prime Capital – 41,9 mil. lei; ÎCS Credit Rapid SRL -25,1 mil.lei și la Corporația de Finanțare Rurală SA – 13,6 mil.lei.

Din punctul de vedere al activului, constatăm că sectorul de microfinanțare este concentrată, astfel încât, în perioada anului 2007, primele 4 companii cumulează peste 86 % din valoarea totală a activului OMF.

Potrivit datelor, în cadrul companiilor, lider după mărimea activului este instituția financiară debanară OMF Microinvest SRL, care deține cea mai mult activ în anul 2011, înregistrând o cotă de 17,5 % și cea mai vertiginoasă creștere a acestui indicator. Iar în anul 2007 lider după mărimea activului reprezintă ProCredit, cu o cotă de 30 %

urmat de GIFI Vostok cu 27,6% și Corporația de Finanțare Rurală cu 14,9 %.

În anul perioada 2009-2010, direcțiile de utilizare a împrumuturilor acordate de către OM sînt dispersate relativ proporțional pe întregul spectru al domeniilor economiei naționale.

În anul 2009 ponderea cea mai mare, de aproximativ 25% reprezintă împrumuturile acordate pentru imobil. De menționat este că 23% din împrumuturi sînt acordate pentru dezvoltarea industriei și comerțului și doar 17% – pentru consum, fapt care demonstrează suplimentar prudența cu care OM acordă împrumuturile.

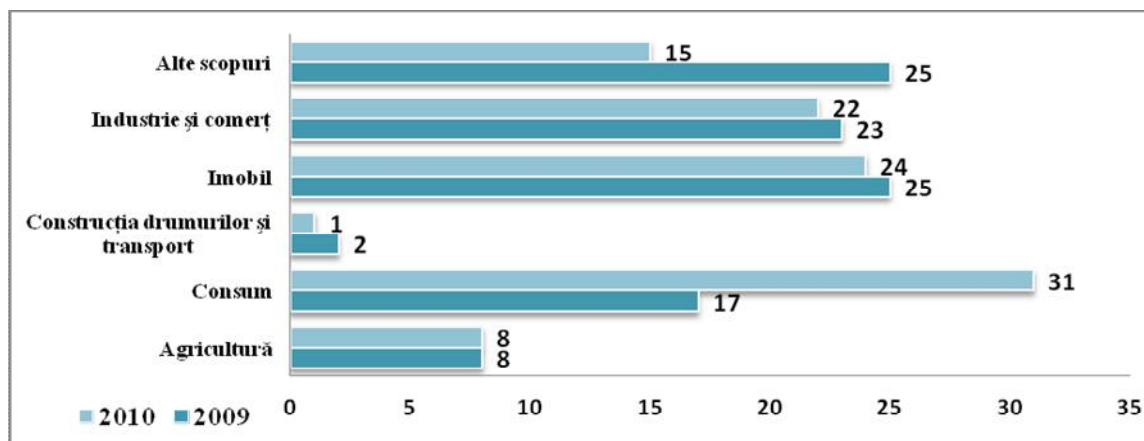

Fig. 7. Clasificarea împrumuturilor acordate pe direcții de utilizare, în perioada 2009-2010, %

Sursa: elaborat de autor în baza datelor Rapoartelor anuale 2009-2010, CNPF

Iar în anul 2010, ponderea cea mai mare, de circa 31%, reprezintă împrumuturile acordate pentru consum, 24% din împrumuturi au fost acordate pentru imobil, ponderea semnificativă a acestora se datorează valorilor mari pentru procurarea locuințelor, față de numărul relativ mic de beneficiari ai unor asemenea credite. Împrumuturile de circa 15% au fost acordate conform clasificării contabile – pentru „Alte scopuri” și au înregistrat o descreștere cu 9,0 p.p. față de anul 2009. Aceste împrumuturi reprezintă creditele acordate către AEÎ, în special de către două organizații de microfinanțare. De menționat, că 22% din împrumuturi sînt acordate pentru dezvoltarea industriei și comerțului, activități care preponderent generează venituri. [5]

Gradul de concentrare pe această piață rămâne înaltă, cu toate că se observă o constantă îmbunătățire a acestui indicator. Această tendință este explicată prin intensificarea concurenței pe această piață, fapt ce duce la echilibrarea ponderilor pe care o dețin operatorii pe această piață.

Prin urmare, calculând *indicatorii de concentrare* a acestui segment de piață (CR-4 și HHI-Indicele Herfindahl-Hirschman), constatăm că piața serviciilor de microfinanțare este caracterizată printr-un **grad moderat de concentrare** (vezi tabelul 2).

Tabelul 2. Indicatorii de concentrare a pieței de microfinanțare, în anii 2007-2011

Nr.	Indicatorii	2007	2008	2009	2010	2011
1	CR-4 , %	93	85	70	63	65
2	HHI, puncte	2693	1853	1418	1344	1248

Sursa: calcule în baza datelor Comisia Națională a Pieței Financiare

Coeficientul de concentrare a pieței (CR-4) s-a calculat ca raport procentual dintre volumul vânzărilor de către patru companii (lideri pe piață) și volumul total vânzărilor

de toate companiile în limitele determinate a pieței serviciilor. Iar pentru coeficientul Herfindahl-Hirschman (HHI) s-a calculat ca suma pătratelor a cotelor procentuale pe piață a fiecărui participant.

Respectiv, pentru calculul indicatorilor (CR-4) și (HHI), ai sectorul de microfinanțare au fost selectate valoarea totală a împrumuturilor acordate în perioada 2007-2011, în baza rapoartelor anuale ale CNPF.

Gradul de concentrare în anul 2011 a scăzut față de anul 2007, de la un grad excensiv la un grad moderat. În anul 2011 indicatorul HHI-Indicele Herfindahl-Hirschman a constituit 1248 puncte mai puțin cu 1445 puncte față de 2007. Respectiv și indicatorul CR-4 a constituit în 2011 – 65%, ce s-a redus cu 28%, față de anul 2007. Aceasta se explică prin faptul, că în anul 2007 au activat 13 companii de microfinanțare majoritatea cotei era deținute de compania ProCredit cu 42%, iar în anul 2011 au activat 59 de companii și majoritatea cotei este deținută de compania PrimeCapital cu 20%, deci se observă că au apărut mai multe companii de microfinanțare, piața fiind diversificată.

Deci, cele mai mari cote în anul 2011 sunt deținute de primele 3 companii de microfinanțare (Prime Capital, Elat Profit, Credit Rapid), cota cumulativă a acestora constituie 50% după împrumuturi acordate.

Un astfel de nivel al indicatorului (**1248**), înregistrat în anul 2011, produce neliniște și este considerat un semnal de avertizare, este necesară o verificare suplimentară a raționalității concentrărilor din partea organelor de reglementare în domeniu.

În acest context, analiza evoluției sectorului de microfinanțare demonstrează că, deși acesta deține proporții mai reduse în economia țării, inclusiv în comparație cu sectorul bancar, raza lui de cuprindere este foarte vastă, oferindu-se servicii de creditare accesibile și disponibile întreprinderilor mici și mijlocii, precum și păturilor social vulnerabile pe întreg teritoriul țării, în mod prioritar în zonele rurale.

Referințe bibliografice:

Acte legislative și normative:

1. LEGE cu privire la organizațiile de micro-finanțare nr. 280-XV din 22.07.2004 Monitorul Oficial al R. Moldova nr.138-146/737 din 13.08.2004
2. LEGEA asociațiilor de economii și împrumut nr. 139-XVI din 21.06.2007 Monitorul Oficial nr.112-116/506 din 03.08.2007
3. Programul național de mediatizare a obiectivelor Anului Internațional al Microcreditului – 2005,(Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.1106 din 08 octombrie 2004).
4. Ministerul Economiei al Republicii Moldova, Direcția principală Dezvoltarea Businessului Mic și Mijlociu GHID INFORMATIV - Oportunități de finanțare a antreprenoriatului în Republica Moldova, anul 2005.

Surse Internet:

5. [www.cnpf.md/ http://www.cnpf.md/file/rapoarte/Raport_Anuar_CNPF_2010.pdf](http://www.cnpf.md/file/rapoarte/Raport_Anuar_CNPF_2010.pdf)
6. www.fas.gov.ru
7. [http://www.cnp.md/ro/grupuri-de-lucru/dezvoltare-economica/stiri/item/548-comisia-na%C8%9Bional%C4%83-a-pie%C8%9Bei-financiare-ini%C8%9Biaz%C4%83-public%C4%83-a-proiectului-de-lege-cu-privire-la-organiza%C5%A3iile-de-microfinan%C5%A3are\)](http://www.cnp.md/ro/grupuri-de-lucru/dezvoltare-economica/stiri/item/548-comisia-na%C8%9Bional%C4%83-a-pie%C8%9Bei-financiare-ini%C8%9Biaz%C4%83-public%C4%83-a-proiectului-de-lege-cu-privire-la-organiza%C5%A3iile-de-microfinan%C5%A3are)